

kinematografije u NDH kroz 1943. godinu autor nam donosi i zanimljive podatke o kapacitetu odnosno infrastrukturi kinematografije. Pa tako doznajemo da je 1943. u NDH bilo 164 kina s ukupno 60 000 sjedala. Autor ističe kako je to veliko postignuće za kinematografiju koja je bila aktivna svega 18 mjeseci. Međutim ono što bi Rafaeliću ovdje mogli prigovoriti je nedostatak komparativnog pristupa koji bi nam omogućio uvid u broj kina i sjedećih mjesta prije osnutka same NDH kako bi se vidjelo kakav je stvarni napredak. Ključni događaj koji je obilježio dobar dio 1943. i 1944. godine u smislu kinematografije bilo je snimanje i prikazivanje prvog hrvatskog dugometražnog igranog filma, *Lisinski*. Taj film trebao je biti prvoklasno ostvarenje kinematografije NDH objedinjavajući promidžbu kulture, nacionalizma i tradicije, a za režisera je odabran Oktavijan Miletić, filmaš koji je iskustvo stekao na velikim filmskim projektima u Njemačkoj. *Lisinski* nije bio remek-djelo, međutim bio je znatno postignuće mlade kinematografije, a posebno valja istaknuti da je film prikazivan i u inozemstvu, pa se tako spominje da je npr. u Berlinu prikazivan punih 14 dana. Posljednji dovršen film u NDH bio je *Dubrovnik* koji je posvećen kulturnim i povijesnim dobrima grada Dubrovnika, nažalost kopija *Dubrovnika* i dan danas nije pronađena. *Knjiga Kinematografija u NDH* nije samo pregled filmske proizvodnje u NDH, već se kroz knjigu dubinski analiziraju kinematografski odnosi

između NDH i njenih saveznica, poglavito Njemačke i Italije. Rafaelić donosi i značajnije filmove koje su inozemne produkcije snimile na području NDH, a kako bi dodatno zabavio čitatelje donosi i brojne anegdote sa snimanja ili prikazivanja određenih filmova. Ponajbolji dijelovi knjige su oni koji se odnose na razvoj i organizaciju kinematografije terazvoj infrastrukture, one ostvarene, ali i planirane. Rafaelić nije izostavio i važan društveni aspekt kinematografije pa se tako spominju najgledaniji filmovi, cijene karata, reakcije publike itd. Prigovori koje bi mogli uputiti Rafaelićevom djelu odnose se na nedostatak komparativnog pristupa pa tako čitatelj na mnogo mjesta može poželjeti vidjeti kakvo je stanje vladalo i u drugim zemljama po pitanju kinematografije. Težeći sveobuhvatnosti, autor žrtvuje konzistentnost teksta pa se tako često u knjizi mogu pronaći i do stranicu duga nabranja glumaca koji su glumili u pojedinim filmovima, ali i nabranja detalja poput metara potrošene filmske vrpce za gotovo svaki film. Zaključno možemo reći da je *Kinematografija u NDH*, temeljeno na gotovo 350 izvora, djelo koje je trebalo hrvatskoj historiografiji, a zaslužuje mjesto na polici svakog ljubitelja povijesti filma, zaljubljenika u ovo povijesno razdoblje i povjesničara koji se bave temom Nezavisne Države Hrvatske.

Lovro KRALJ

Prva medievistička znanstvena radionica u Rijeci, Filozofski fakultet Rijeka, Rijeka, 11. listopada, 2013.

Na Filozofskom fakultetu u Rijeci 11. listopada 2013. održana je „Prva medievistička znanstvena radionica u Rijeci“, ambiciozan projekt organiziran od strane Odsjeka za povijest, Filozofskog fakulteta u Rijeci u suradnji s Odsjekom za povijesne znanosti, Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU te je financijski potpomognut od Zaklade Sveučilišta u Rijeci. Možemo ga predstaviti kao ambiciozan jer si je za cilj postavio okupiti što veći broj trenutnih polaznika doktorskog studija čiji je znanstveni rad vezan za srednji vijek. Projektu se pristupilo interdisciplinarno pa su se tako obrađivale teme iz područja prava, povijesti umjetnosti, književnosti, ekohistorije, arheologije ali i drugih povijesnih disciplina. Zbog različite tematike kojima su radovi naginjali te zbog lakše organizacije sama radionica podijeljena je u pet sekcija koje donosimo u nastavku. Prvu medievističku znanstvenu radionicu u Rijeci pozdravnim govorom otvorio je dekan Filozofskog fakulteta u Rijeci dr. sc. Predrag Šustar dok je uvodno predavanje održao dr. sc. Neven Budak s temom Kakav nam doktorski studij medievistike treba? Dr. sc. Neven Budak je govorio o doktorskom studiju koji bi bio učinkovitiji kada bi došlo do preustroja, a na osnovu toga bi se ulagalo i investiralo u studij koji

bi dalje pokazao pozitivne rezultate. Prema njegovu mišljenju, medievistika dobro kotira, ima solidan broj upisanih doktoranda te veliki omjer upisanih završe studij. Smatra da bi u budućnosti bilo jako korisno reorganizirati medievistiku na način da se spoji sa studijem novovjekovlja te da se teme doktorskih radnji uže povežu s temom koju mentori istražuju kako bi se omogućilo učinkovitije praćenje rada doktoranda.

1A Izvori i metodologija za kulturnu i društvenu povijesti (moderatori: dr. sc. Zoran Ladić, zn. sav. / dr. sc. Marija Karbić, viši zn. sur.)

U prvom su izlaganju pod nazivom Hrvatskoglagoljski notarijat otoka Krka s osvrtom na Dubašnicu, dr. sc. Ivan Botica i dr. sc. Tomislav Galović, u osnovnim crtama predstavili povijest i razvoj notarijata, njegov teritorijalni opseg te stupanj očuvanosti i istraženost njegovih spisa. Naglašava se da je hrvatskoglagoljski notarijat historiografski i filološki slabije istražen te da je građa slabije publicirana u odnosu na latinski notarijat. Sljedeće se izlaganje također odnosilo na glagoljaštvo te je u tu svrhu predstavljena nova serija izdanja glagoljskih spomenika Trećeg samostanskog reda Sv. Franje. Fra Kristijan Kuhar je na svojem predavanju Monumenta glagolítica tertii ordinis s. Francisci u Hrvatskoj govorio o franjevcima, koji su se kao trećoredci pojavili u Zadru u 15. st. i koristili glagoljicu u redovitoj liturgijskoj upotrebi, korespondenciji i vođenju administracije samostana.

Objavom očuvanih inventara želi se ponuditi materijal za istraživanje jezika, kulture, teologije te duhovnosti. S druge strane, u svom izlaganju pod imenom Razvoj srednjovjekovne ćiriličke minuskule u tekstovima dubrovačke srednjovjekovne kancelarije, Kristian Paskojević ističe da je Dubrovnik bio središte zapadnoćiriličke pismenosti te kako je upravo u dubrovačkom arhivu sačuvan najveći broj srednjovjekovnih ćiriličnih povelja. Kod ovakvih je povelja prisutan jedan problem, a taj je da su hrvatske diplomatike i paleografije nedovoljno istražene. Također je predstavljeno istraživanje odnosa, karakteristike, te grafijske sličnosti i različitosti u diplomatskoj korespondenciji s nekim susjednim zemljama te autonomnim vladarima od kraja 12. do druge polovice 16. stoljeća. Na četvrtom izlaganju, Privatno-pravne isprave kao izvor za proučavanje materijalne kulture u kasnosrednjovjekovnim komunama, dr. sc. Goran Budeč predstavlja fond inventara dobara šibenskog bilježnika Karotusa Vitalea de Pirano na temelju kojeg daje uvid u materijalne predmete u kućanstvima kasnosrednjovjekovne šibenske komune te detaljan uvid u posjedovanju određene grupe materijalnih predmeta svih punoljetnih članova komunalnog društva, zbog demokratizacije u sastavljanju privatno-pravnih isprava u drugoj polovici 14. stoljeća. Prilog metodologiji istraživanja obrtničke svakodnevice u srednjem vijeku: primjer splitske baze podatka, naslov je rada kojim je Tonija

Andrić predstavila koncept istraživanja obrtničke svakodnevice na temelju serije podatka sačuvanih u notarskim spisima srednjovjekovne splitske kancelarije te metodu klasifikacije i sistematizacije najvažnijih notarskih podataka. Naglasak stoji na važnoj ulozi digitalne baze podataka koje su sa svim varijablama relevantne za proučavanje spomenute teme. Posljednje izlaganje u ovoj sekciji, Srednjovjekovni sudski spisi kao povijesno vrelo, problemski je analiziralo metodološke probleme s kojima se suočavaju povjesničari prilikom analize srednjovjekovnih sudskih spisa i druge službene dokumentacije do njih je došlo, kako objašnjava dr. sc. Tomislav Popić zbog toga što su zapisnici srednjovjekovnih sudova izrazito šturi i formalizirani te nam donose samo informacije o tužbenim zahtjevima i provedenim procesnim radnjama.

1B Književne problematike i toposi u povijesnom istraživanju (moderator: dr. sc. Nenad Ivić, red. prof.)

Predavanje Tomislava Matića, Ivan Vitez u djelima Antonija Bonfinija i Ivana Turočkog, uspoređuje prikaz utjecajnog dvorjanina Ivana Viteza u povijesnim djelima Antonija Bonfinija i Ivana Turočkog napisanim u 15. st. Na temelju usporedbe nastoji se izvući zaključak o različitim izvorima korištenim u pisanju tih djela, kao i oslikati prilike u onodobnom Ugarsko-Hrvatskom kraljevstvu. Slijedeće predavanje pod nazivom Kada dama progovori. Analiza govora ženskih likova u dvorskoj književnosti, održala

je Kosana Jovanović, a odnosi se na tipičnu ulogu ženskih likova u dvorskoj književnosti a ta je one vjerne, poslušne i tihe žene. Predavanje navodi i analizira primjere u kojima je taj ideal narušen te ispituje kako su dame došle do svog glasa i u koju svrhu su ga upotrijebile. Temu Fizička i ekstatička ljubav u hrvatskim srednjovjekovnim crkvenim prikazanjima na primjeru lika Djevice Marije predstavio je Ivan Missoni. U svom je predavanju nastojao utvrditi sadrži li hrvatska lirsko-narativna pjesma „Pisan ot muki Hrstovi“ koncept fizičke i ekstatičke ljubavi, koje je definirao Pierre Rousselot 1908. godine. Ti su teoretski konstrukti značajni jer su se pokazali inherentno prisutni u hrvatskoj pasionskoj poeziji i jer otkrivaju dosad nepoznate dramske napetosti čiji je izvor sukob fizičke i ekstatičke ljubavi. Predavanje Dr. sc. Luke Špoljarića Napusti, Gospo, ilirski žal i u Rim pođi: Pad Bosanskog kraljevstva i ilirska nacionalna zajednica u Rimu uz ponovnu interpretaciju starih i uvođenjem novih izvora pokazuje kako su kraljica Katarina Vukčić Kosača i Nikola Modruški nakon pada Bosanskog Kraljevstva 1463. godine aktivno sudjelovali u radu ilirske nacionalne zajednice u Rimu. Predavanje odgovara na pitanje odnosa među njima kao i na pitanje njihove uloge unutar zajednice. Posljednje predavanje u ovoj sekciji održao je Filip Novosel. Pod naslovom Umjetničko djelo kao povijesni izvor: primjer hrvatskih književnih djela 15 i 16 st. u proučavanju kasnosrednjovjekovnog

seljaštva predavanje uspoređuje prikaz kasnosrednjovjekovnog seljaka s dalmatinske obale u djelima hrvatske književne renesanse (poput djela Marina Držića i Petra Zoranića) i u stručnoj literaturi zapadnoeuropskih i američkih povjesničara. Glavni cilj istraživanja je ustvrditi koliko umjetnost, kako pisana tako i umjetnost općenito, može poslužiti povjesničaru u istraživanju.

1C Društvena i gospodarska povijest razvijenog i kasnog srednjeg vijeka (moderatori: dr. sc. Damir Karbić, zn. sav. / dr. sc. Ivan Jurković, izv. prof.)

Prvo predavanje u ovoj sekciji jest Djelovanje frankopanskog vikara Senja Nikole de Barnisa i njegove obitelji u Rijeci u 15. stoljeću održano od strane dr. sc. Ozrena Kosanovića koji je u svom izlaganju ukazao na aktivnosti vikara Senja Nikole de Barnisa i njegove obitelji koji su živjeli u Rijeci. Vedran Klaužer je svom predavanju pod naslovom Senjski kapetani i njihova vojna i administrativna aktivnost od uspostave Senjske kapetanije do Mohačke bitke (1469. – 1526.), govorio o tome tko su bili prvi senjski kapetani, koje su administrativne ovlasti imali te koje su vojne aktivnosti vršili tijekom svoje službe. Dražen Nemet je u svojem izlaganju, kao što i sam naslov predavanja naglašava, Pokušaj rekonstrukcije osobnosti povijesne ličnosti – primjer Ivaniša Korvina (1473. – 1504.), analizirao moguću rekonstrukciju povijesne ličnosti Ivaniša Korvina na temelju izvora i kasnije historiografske literature. Koncentrirao se na fizički izgled,

karakterne osobine, zdravlje, općenite obiteljske i međuljudske odnose, ali i na afinitete te druge dijelove koji su činili njegov privatni život. Posljednje izlaganje imala je Maja Cepetić s temom Biskupski posjed Ivanić u razdoblju srednjeg vijeka. Prikazala je povijesni kontekst nastanka posjeda Ivanić te srednjovjekovnu organizaciju prostora istoimenog naselja te pozornost obratila publici na srednjovjekovnu kulturno-povijesnu baštinu kao i na lokalitete koji danas više nisu prisutni. U zadnjem je dijelu predavanja iznijela organizaciju cjelokupnog teritorija biskupskog posjeda Ivanić.

2A Arheološka i umjetnička baština hrvatskog srednjovjekovlja (moderator: dr. sc. Marina Vicelja Matijašić, izv. prof.)

Radionica je otvorena s predavanjem Gorana Bilogrivića, Hrvatska nacionalna srednjovjekovna arheologija do sredine 20. stoljeća – ideje budućnosti sputane vremenom koje govori o zaslugama i djelima povijesnih ličnosti u razvoju ranosrednjovjekovne arheologije u Hrvatskoj. Cilj ovog izlaganja je predložiti glavni problem, a to su zapostavljene ideje i razmišljanjima Ljuba Karamana koje su bile ispred svoga vremena te prikaz istih u kontekstu današnje medievistike i hrvatske nacionalne arheologije. Izlaganje Interpretacije predromaničke pleterske skulpture iz aspekta polikromije i postupka izrade samih kamenih reljefa koje je održala dr. sc. Miona Miliša govori o procesu nastanka pojedinih umjetnina u nekoliko faza te je ključno

razumjeti sve faze kako bi mogli donositi zaključke o vremenu nastanka umjetnina ali i o samoj predromaničkoj skulpturi. Treće predavanje održala je Nikolina Antonić a njezina tema zvala se Rekonstrukcija prostora na području Donje Lomnice (Turopolje) u srednjem vijeku – arheološki i povijesni izvori. To je područje jedno o rijetkih istraženih naselja bjelobrdske kulture na prostoru sjeverozapadne Hrvatske a značajno je zbog mogućnosti usporedbe arheoloških i povijesnih izvora te interpretacije arheoloških nalaza. S druge strane, Lucijana Lasić-Nekić je govorila o prostornoj percepciji i organizaciji srednjovjekovnih dalmatinskih komuna s naglaskom na zadarski i dubrovački prostor. Njezina tema nosi naziv Reguliranje prostora dalmatinskih srednjovjekovnih komuna: primjer Zadra i Dubrovnika. Pronalaskom odgovora na određena pitanja vezana za koherentnost komune i njezina zaleđa, postavlja se solidan teorijski okvir koji bi trebao dati novi pogled na teritorijalno širenje i uređenje komuna te njihove međusobne odnose. U posljednjem izlaganju Kako čitati grad?, Petra Predoević je na primjeru istraživanja urbanizma srednjovjekovne Rijeke, istaknula zanemarivanu potrebu za interdisciplinarnim dijalogom između povijesti umjetnosti i različitih disciplina povijesnih znanosti, u sklopu istraživanja umjetnosti i povijesti srednjeg vijeka.

2B – Društvena i gospodarska povijest razvijenog i kasnog srednjeg vijeka (moderatori: dr.sc. Damir Karbić, zn.

sav. / dr. sc. Ivan Jurković, izv. prof.) Sekcija, koja se ticala širokog spektra tema ujedinjenih pod ovim naslovom, je otvorena s predavanjem dr. sc. Ivana Majnarića, pod naslovom Hrvatsko plemstvo oko polovice 14. stoljeća – primjeri iz širega zadarskog zaleđa koji je obradio problem promjene položaja hrvatskog plemstva. Naime, izmjena definicije rodne pripadnosti omogućila je dr. sc. Majnariću sagledavanje pojma roda i svega što on povlači za sobom na razmeđu obiteljske i pravne strukture. Predavanje koje je uslijedilo, ono Suzane Miljan, nazvano Plemičko društvo Zagrebačke županije u doba Žigmunda Luksemburškog, vrlo je dobro ukomponiralo pedesetogodišnju vladavinu Žigmunda Luksemburškog sa raznovrsnim slojevima društva koji su se na ovome području mogli pronaći. Izlaganje se bavi pitanjem samoga ustroja županije, kao i odnosa unutar plemićkih obitelji, ženidbenim vezama, te odnosom prema kruni sv. Stjepana. Posljednje izlaganje u sklopu ove radionice bilo je izlaganje Antuna Nekića, na temu Pristup centrima moći i odnosi unutar roda: Plemićki rod Pakračkih u 14. stoljeću. Na temelju spoznaja o ovom plemićkom rodu, autor nastoji detaljnije objasniti brojne sukobe unutar njega, a koje povezuje upravo s podjelom od koje je u njegovoj strukturi došlo. Naime, dvije sukobljene grane roda uvelike su se razlikovale prema pristupima centrima moći, a iz pokušaja jedne da sebi podredi drugu proizašle su brojne kontroverze vezane uz pitanje nasljeđivanja, ženidbe, kao i rasipanja

baštine roda, a sve u svrhu ostvarenja njihova nauma.

Radionica je završena okruglim stolom gdje su iznijeli planovi za sljedeću radionicu.

Vanja BURIC, Lovro KRALJ, Matea LAGINJA, Tea SIROTIĆ, Kristina STOJSIĆ